

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

Sede anfitroia e organizativa

Concello de Caldas de Reis

Patrocinadores

HUMANA
Fundación Pueblo para Pueblo

Naturgy

FORESA

Colaboran

galicia
o bo camiño

Grupo Abalo
AUTOCARES

Jael Joyería
A COBLA - SANTIAGO DE COMPOSTELA

Coordinador

Director académico e científico

Secretario

José Luis González Paz

Prof. Dr. Francisco Peña

José Pérez Vázquez

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

Presentación

A industrialización e a urbanización orixinaron problemas ambientais de primeira orde (o efecto invernadoiro e o cambio climático, a destrución da capa de ozono estratosférica, o transporte de contaminantes, a desertización etc.) que é preciso corrixir, así como evitar que as actividades futuras orixinen máis deterioracións no noso contorno a través dunha política preventiva que permita un desenvolvemento sostido e equilibrado e teña como obxectivos a protección da saúde do home e a conservación de todos os recursos (aire, auga, solo, clima, especies de flora e fauna, alimentos, materias primas, hábitat, patrimonio natural e cultural) que condicionan e sustentan a vida. A forte conexión entre medio ambiente e saúde recoñeceu expresamente na 3.ª Conferencia Ministerial do Medio Ambiente e a Saúde (Londres, 1999). O Cume da Terra de Río de Xaneiro (1992), a Conferencia de NNUU sobre Medio Ambiente e Desenvolvemento de Johannesburgo (2002) e Río+20 (2012), acuñaron a idea de desenvolvemento sostible, que expresa a imposibilidade dun desenvolvemento sen contar co medio ambiente (a protección do medio ambiente e o desenvolvemento económico e social son tres piares inseparables do desenvolvemento sostible). O VII Programa Comunitario de Acción en materia de Medio Ambiente 2014-2020 (7° PMA), resume os obxectivos prioritarios da política de medio ambiente da Unión Europea ata 2020 e introduce unha visión a longo prazo para 2050 coa finalidade de abordar os problemas principais de carácter ambiental. Se basa na creencia de que a prosperidade económica e o bienestar dos cidadáns europeos dependen do estado de saúde do seu capital natural. No título: “Vivir ben, respetando os límites do noso planeta”.

A Oficina Rexional para Europa da OMS, decidiu apoiar as entidades locais e rexionais para acadar os obxectivos do desenvolvemento sostible, para o cal é necesario impulsar a posta en marcha de medidas de planificación e control do medio ambiente relacionadas cos aspectos sanitarios, xa que para resolver os problemas do medio ambiente, a saúde e o desenvolvemento sostible, é preciso chegar a un acordo e emprender accións non só a nivel nacional e internacional senón tamén a nivel subnacional e local (pensar globalmente, actuar localmente). Na liña das políticas da OMS de propoñer ambientes saudables, e coa esperanza de concienciar os concellos galegos de asumiren esta filosofía na xestión dos aspectos ambientais da saúde e así poder contribuír ao desenvolvemento sostible de Galicia e mellorar as condicións de vida da cidadanía, púxose en marcha en Galicia no ano 2000, o **PROGRAMA GALEGO MUNICIPIOS SAUDABLES E SOSTIBLES 2000-2020**, que contou cos parabéns do Dr. Agis Tsouros, coordinador no seu momento do proxecto “Healthy Cities” da Oficina Rexional para Europa da OMS, e desde o ano 2008 vén contando co valioso apoio e a participación activa da Dra. María Neira, director Department of Public Health and Environmental and Social Determinants da OMS. Esta iniciativa itinerante pioneira na UE, ten como obxectivos prioritarios a formación e reciclaxe de técnicos en medio ambiente e saúde, ademais de foro de debate de todos os axentes sociais implicados na tarefa de protexer e conservar o medio ambiente e promover contornos saudables. A posta en marcha en Galicia deste Programa, no seu periplo itinerante por toda a xeografía galega o longo destes 19 anos, contou coa participación de 264 concellos (256 galegos, 2 leoneses, 1 asturiano, 2 madrileños e 3 portugueses), 5 entidades locais e rexionais portuguesas e **6.262** asistentes nas 59 edicións de Cursos de Saúde Ambiental realizados, o Simposio Internacional “Medio Ambiente y Salud: nuevos retos de futuro” en colaboración coa Fundación Ramón Areces (Santiago de Compostela, 2015), e o Cumio de Expertos en Medio Ambiente & Saúde (Pontearas, 2016).

No contexto da Axenda 2030 e os ODS das Nacións Unidas, cuxo alcance é universal, logo da celebración do Ano Internacional do Turismo Sostible para o Desenvolvemento no 2017, esperemos que contribúa a promover un cambio nas políticas, as prácticas de empresa e o comportamento dos consumidores para conseguir un sector turístico máis sostible, ademais de promover unha mellor comprensión entre os pobos, maior conciencia da riqueza do patrimonio das diversas civilizacións e levar a unha mellor apreciación dos valores inherentes das diversas culturas, contribuíndo así ao fortalecemento da paz no mundo. Co fin de abordar e debater algúns dos problemas ambientais máis importantes que ten a civilización actual, organízanse as **II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS - LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL** que teñen como obxectivos: avanzar na loita contra o cambio climático cara á saúde ambiental do planeta, fomentar o modelo de economía circular que garante o futuro do medio ambiente e impulsar o turismo sostible no camiño portugués. Finalmente, cómpre destacar a necesidade de unir esforzos por parte de responsables políticos, empresarios, científicos, educadores, profesionais, ecoloxistas, comunicadores, así como a participación activa dos cidadáns e cidadás en prol de conseguirmos un medio ambiente máis saudable e sostible para todas e todos os galegos/as, o mellor legado para xeracións vindeiras.

Prof. Dr. Francisco José Peña Castiñeira

Fundador Programa Galego Municipios Saudables e Sostibles 2000-2020.

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

Programa

MÉRCORES, 24 DE OUTUBRO

10.00 h | Benvida aos congresistas: acreditación e entrega de documentación.

11.00 h | Acto inaugural a cargo de D. Alfonso Villares Bermúdez, vicepresidente primeiro da FEGAMP; D.ª Digna Rivas Gómez, deputada provincial da Deputación de Pontevedra; e unha representación dos patrocinadores e da organización.

11.30-14.00 h | I Mesa redonda: **“Transición enerxética e loita contra o cambio climático cara a saúde ambiental do planeta”**

Moderador: Prof. Dr. D. Francisco José Peña Castiñeira

Relatores:

“Os concellos galegos ante o cambio climático: pulo ao pacto dos alcaldes para o Clima e a Enerxía”

D. Alfonso Villares Bermúdez

Vicepresidente Primeiro da FEGAMP, alcalde de Cervo e presidente da Comisión de Medio Ambiente da FEMP.

“Actuacións de saúde pública na adaptación ao cambio climático en Galicia”

D. Manuel Álvarez Cortiñas

Xefe do Servizo de Sanidade Ambiental da Subdirección xeral de Programas de Control de Riscos Ambientais para a Saúde da Dirección Xeral de Saúde Pública da Consellería de Sanidade da Xunta de Galicia.

“Estratexia Galega do Cambio Climático e Transición Enerxética 2050”

D. César Bermúdez Insua

Técnico da Subdirección Xeral de Meteoroloxía e Cambio Climático da Dirección Xeral de Calidade Ambiental e Cambio Climático da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda da Xunta de Galicia.

“Transición enerxética e cambio climático: enerxías renovables + vehículo eléctrico”

Prof. Dr. D. Francisco Silva Castaño

Delegado de Iberdrola en Galicia. Doutor Enxeñeiro de Minas pola UPM. Máster of Science (Massachusetts Institute of Technology, MIT). Profesor de Enxeñaría Ambiental na UDC durante 14 anos.

“Actuacións e inversións en materia de mellora da eficiencia enerxética na mitigación do cambio climático”

D. David Alejandro Pérez Rodríguez

Enxeñeiro de Camiños, Canais e Portos. Adxunto á Delegación de Vendas e Operacións de Naturgy en Galicia e Asturias.

16.30-20.00 h | II Mesa redonda: **“Pulo a un modelo de economía circular que garantice o futuro do planeta”**

Moderador:

Prof. Dr. D. Felipe Macías Vázquez

Catedrático de Edafoloxía e Química Agrícola e coordinador do Laboratorio de Tecnoloxía Ambiental do Instituto de Investigacións Tecnolóxicas da Universidade de Santiago de Compostela. Director xeral da Axencia de Calidade Ambiental da Consellería de Ordenación do Territorio da Xunta de Galicia (1988-1989). Membro do Consello de Administración de Sogama en representación da Xunta de Galicia (1990-1999).

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

Relatores:

“Actuacións da Consellería de Medio Ambiente da Xunta de Galicia en materia de economía circular”

D.ª Mónica Pérez Medina

Xefa do Servizo de Residuos da Subdirección Xeral de Residuos da Dirección Xeral de Calidade Ambiental e Cambio Climático da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda da Xunta de Galicia

“Plan Revitaliza: xestión de proximidade para a reciclaxe do lixo orgánico nos concellos da provincia de Pontevedra”

D.ª María Martínez Abralles

Técnico de Medio Ambiente do Servizo de Cooperación da Deputación de Pontevedra.

“Reciclar é aforrar: experiencia da Planta de reciclaxe e compostaxe do Barbanza”

Dra. D.ª Marta Domínguez Domínguez

Técnica de Procesos no Complexo Medioambiental do Barbanza. FCC-Fomento de Construcciones y Contratas, S.A.

“A economía circular na xestión biolóxica de residuos”

D. Sergio Horacio Quiroga Rivero

Enxeñeiro Agrónomo pola Universidad de Morón-Argentina. Director de I + D e Producción de Ecocelta.

“A economía circular na xestión do textil”

D. Gustavo Pampín Cabral

Responsable de Humana – Fundación Pueblo para Pueblo en Galicia e Asturias.

“Desenvolvendo a química verde”

Departamento de I+D+i de Foresa – Caldas.

XOVES, 25 DE OUTUBRO

10.00-14.00 h | Roteiro verde polo Camiño Portugués de Caldas de Reis a Padrón (Balneario Dávila: catedral de bambú; Parque-Xardín e Carballeira: paraxe pintoresco e xardín histórico; Casa de Rosalía: horta da paz e xardín da galeguidade), a cargo do Prof. Dr. D. Carlos Rodríguez Dacal, doutor en Bioloxía, catedrático de Ciencias Naturais, botánico especialista en xardinería e flora ornamental.

16.30 h | III Mesa redonda: “Patrimonio natural e turismo sostible no Camiño de Santiago, co especial referencia ao Camiño Portugués: a súa contribución á marca Galicia e á sostibilidade do planeta”

Moderador: D. José Luis González Paz

Responsable do Departamento de Medio Ambiente do Concello de Caldas de Reis.

Relatores:

“Valores naturais e paisaxísticos das Illas Cíes: de paraíso natural a Patrimonio Mundial da Humanidade”

Prof. Dr. D. Roxelio Pérez Moreira

Profesor de Territorio e Paisaxe da Universidade de Santiago de Compostela. Experto naturalista.

Prof. Dr. Francisco Peña

“A xestión das augas nos albergues do Camiño de Santiago”

Dra. D.ª Priscila Artiga Acuña

Técnica de Augas de Espina & Delfín, S.L.

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

“Proxecto de tour virtual para a promoción do Camiño Primitivo”

D. José Pérez Vázquez

Xerente de Sogos Consulting, S.L.

D. Juan Álvarez Pérez

Director do Departamento de Arquitectura de A3 Proxectos.

“International Centre Sciences of the Universe: proxecto de implantación en Faro de Avión”

D. Jesús Pérez Bastos

Presidente da Federación Galega de Astronomía e Radioastronomía.

“Pasado, presente e futuro do Camiño Portugués”

D. Celestino Lores Rosal

Presidente da Fundación Camino Portugués de Santiago.

“Contribución do Camiño de Santiago ao turismo sostible e á marca Galicia: novos retos cara ao Xacobeo 2021”

D. Rafael Sánchez Bargiela

Xerente da S.A. Xestión do Plan Xacobeo da Consellería de Cultura e Turismo da Xunta de Galicia.

19.30-20.00 h | Acto de clausura e entrega de certificados de asistencia, a cargo de D. Rafael Sánchez Bargiela, en representación da Consellería de Cultura e Turismo da Xunta de Galicia.

Información xeral

OBXECTIVOS

Integración da dimensión dos aspectos ambientais da saúde na formación e reciclaxe de técnicos en medio ambiente e saúde, coa finalidade de actualizar a súa formación e adecuar as esixencias que demanda a sociedade actual, para que contribúa a mellorar a xestión e as condicións de vida urbana da cidadanía.

Establecer un foro de debate que contribúa a avanzar na loita contra o cambio climático cara á saúde ambiental do planeta, fomentar a economía circular na xestión sostible dos residuos e impulsar o turismo sostible no camiño portugués, ademais de permitir a cooperación e o diálogo entre todos os axentes sociais implicados no tema.

DESTINATARIOS/AS

Técnicos/as, funcionarios/as e responsables políticos da Administración local, provincial e autonómica que desenvolvan a súa actividade ou estean relacionados/interesados nas áreas obxecto de estudo.

Profesorado da universidade, de ensino secundario e formación profesional que desenvolva a súa actividade ou estea relacionado/interesado nas áreas obxecto de estudo.

Técnicos/as e xestores de empresas que desenvolvan a súa actividade nos departamentos de calidade, medio ambiente e prevención de riscos laborais. Técnicos/as de turismo, promotores de negocio, axencias de viaxes, operadores turísticos.

Profesionais libres, titulados superiores e diplomados, técnicos superiores e de grao medio que desenvolvan a súa actividade ou estean relacionados/interesados nas áreas obxecto de estudo.

Axentes da conservación da natureza e medio ambiente, dos recursos hidráulicos, da riqueza cinexética, piscícola e forestal (axentes do Seprona-Garda Civil, axentes de policía autonómica, axentes de policía local, axentes forestais, axentes de gardacostas, voluntarios de protección civil, etc.).

Representantes de asociacións ecoloxistas, asociacións de montes, asociacións de consumidores, asociacións veciñais.

II XORNADAS AMBIENTAIS E DE TURISMO SOSTIBLE NO CAMIÑO PORTUGUÉS LX CURSO DE SAÚDE AMBIENTAL

Caldas de Reis, 24-25 outubro 2018

Estudantes universitarios e dos ciclos formativos de formación profesional relacionados/interesados nas áreas obxecto de estudo (saúde ambiental, química ambiental, xestión e organización dos recursos naturais e paisaxísticos, traballos forestais e de conservación do medio natural, explotacións agrarias extensivas).

METODOLOXÍA

Tres mesas redondas e roteiro verde configuran a estrutura das xornadas/curso, nas que os relatores farán unha exposición sintética de carácter técnico acompañada de casos prácticos e co apoio de medios audiovisuais (PowerPoint), cun debate ao remate de cada sesión, no que tamén intervirán activamente os participantes amosando as súas experiencias.

NÚMERO DE PRAZAS E DEREITOS DE INSCRICIÓN

Número de prazas: limitadas a **50**, que se cubrirán por rigorosa orde de inscrición.

Cota de inscrición: gratuita.

Forma de inscrición: cubrir o boletín de inscrición, que se enviará por correo electrónico á Secretaría Técnica (info@medioambienteysalud.com). O prazo para formalizar a inscrición abrirase o luns 8 de outubro, fixándose a data límite de formalizala o martes día 23 de outubro as 14.00 horas.

DOCUMENTACIÓN E CERTIFICADO DE ASISTENCIA

Entregarase un maletín e material didáctico diverso. O alumnado que participe con regularidade nas sesións programadas das xornadas/curso, que consta de **15 horas lectivas**, recibirá un certificado de asistencia.

LUGAR DE CELEBRACIÓN, DATAS E HORARIO

Lugar de celebración: Auditorio municipal do Concello de Caldas de Reis (Caldas de Reis - Pontevedra).

Datas: 24 e 25 de outubro de 2018.

Horario: de 10.00 a 14.00 horas (mércores) e de 16.30 a 20.00 horas (mércores e xoves). O xoves de 10.00 a 14.00 horas terá lugar un roteiro verde.

SECRETARÍA TÉCNICA (INFORMACIÓN E INSCRICIÓN)

Secretario: José Pérez Vázquez (Licenciado en Ciencias Ambientais)
+34 618 709 473 / E-mail: info@medioambienteysalud.com

Fachada do Concello de Caldas de Reis

R/ Ferrería, 1 – 36650 Caldas de Reis (Pontevedra) / <http://www.caldasdereis.com>